

NEKOČ SO BILI LJUDJE

MUANIS SINANOVIĆ

Votle zgodbe

Kadar se v okviru delovanja etabrirane kulture skupaj pojavita tema migracij in pojem človeka ali človeškega, pogosto s pridruženjo empatijo, je to navadno slab znak. Tovrstni označevalci služijo izhodiščni deintelektualizaciji obravnavanega problema, ki odpre vrata brezmejnemu čustvovanju kot praznemu procesu samopotrjevanja ter pridobivanja socialnega kapitala. Koncepti so nevarni, raziskovanje je nevarno, saj lahko zmoti udoben provincialni položaj, ki ga sicer nihče ne ogroža, saj nihče nima zares opraviti niti z migranti niti s postkolonialnimi študijami in kritiko postkolonialnih diskurzov. Ker so elite dovolj majhne, da so lahko samonanašalne, simbolna transakcija ne poteka preko mišljenja, temveč preko čustvovanja: pogovarjati se o čustvih, imeti seanse občutenja empatije in podobno, vse to utrjuje zarotniško povezavo in navdušenje nad lastno »človeškostjo«, saj omogoča reprodukcijo odnosov moči, ki jih predstavniki te skupnosti znotraj slovenske kulture zasedajo sami. Abstraktni drugi, s katerim v resnici nimamo nobenega stika, tako postane poligon utrjevanja okopov.

V zadnjih letih smo poleg Vojnovičevega dobili še en film, ki se s tem drugim ukvarja, režiral pa ga je mož, sicer bolj znan kot pisatelj. To je bila Mazzinijeva **Izbrisana** (2018). Glede na prej povedano, pa tudi ker je šlo za filmski polom, previdnost pred ogledom ni bila odveč. In pričakovanja so se izpolnila: tudi **Nekoč so bili ljudje** (2021) je zelo slab film.

Že na začetku povejmo, da se seveda ne ukvarja zares z migranti: ljudje iz Sierre Leone se nikoli ne pojavijo pred našimi očmi, ves čas so namreč fikcija, podcenjevana in zaprta v kamionu. Podcenjena v smislu, da se lahko sprašujemo, ali so se ustvarjalci sploh potrudili, da bi našli nekaj temnopoltih moških, ki bi odigrali epizodno vlogo, kakršno jim film namenja, ali pa se jim preprosto ni ljubilo, saj se tako ali tako le delamo, da gre zanje. Če v prvem delu še lahko upamo, da gre za postopek potujitve, se nato izkaže, da ni tako – gre namreč za klišejsko družinsko dramo z Bosancem, ki se odigrava med dejanskimi protagonisti, za njihova čustva, za njihovo dobroto, za njihove (površno prikazane) dileme, za njihov stokrat slišani vzorec.

Eden od dveh glavnih likov, pravimo, je Bosanec, ki je imel tudi sam izkušnjo begunstva, kar je dober nastavek, ki pa ne pelje daleč. Filmu lahko štejemo v dobro, da ni idealiziran. Slediti mora tipična *gatekeeperska* poteza zarisovanja demarkacije med dobrim – ubogim, ki želi pošteno služiti kruh in zaslužiti za življenje z materjo samohranilko, in slabim Bosancem – kriminalcem, manipulatorjem, psihopatom. Slednjega seveda zaigra dežurni zlikovec Emir Hadžihafizbegović, medtem ko prvega kličejo Vučko. To je seveda odličen moment za utrjevanje stereotipov, zbujanje slovenske nostalgije, ki se utemeljuje tudi na sočutniškem pokroviteljstvu, povezanem s spomini na srečno mladost. Dobri Bosanci so Vučkoti, referenca iz lepega otroštva pred vojno, ki ga je zmotila, in zdi se, da se s tem, kar je sledilo, niti ne želimo ukvarjati. Oziroma – sledili so zlikovci, kakršnega upodobi Hadžihafizbegović. Ne obregamo se ob igralsko zasedbo večinoma dobro znanih imen, ki je v danih razmerah dobro opravila svoje delo in na trenutke za lase privlečen scenarij naredila bolj verjeten.

Vrhunec cinizma nastopi v trenutku, ko začnejo fantomski ljudje, zaprti v tovornjak, peti. Namen je menda, da se izrazi

Foto: Arsmedia

njihova človečnost, a kaj ko vse skupaj deluje kot poceni šala. Slišati je, kot bi pesem, ki jo pojejo profesionalni glasbeniki, izrezali iz kakšnega YouTube dokumentarca in jo zmontirali v film, kar dejansko odsotnost likov naredi še bolj očitno, namesto poklona neki kulturi pa se nam zazdi, da se norčevanje pogloblja. Ko še lahko upamo, da gre samo za potujitev, iz to-vornjaka priletijo vrečke z drekom in urinom. Tudi to bi lahko bil določen izraz človeškosti, oprijemljivosti njihovega stanja, a kaj ko znotraj okvira filmske celote prej izpade čudsko: od migrantov, ki naj bi bili v središču, dobimo drek in slabo zrežirano pesem, medtem ko sploh ne vemo, ali so res tam.

Kar preostane, je driblanje bosanskih for, ki so imele smisel v času *Čefurjev raus*, petnajst let pozneje pa delujejo zatohlo, nekaj generičnih klipov klasične kitare in predvsem letargičen vizualni jezik. Zdi se, kot da se nekomu preprosto ni ljubilo snemati filma, pa je raje samo poskusil z domačo nalogo; kadri, prizori, plani so predvidljivi in prej bi jih pripisali generičnemu TV-filmu.

Posrečene stvari so neregularne. Mednje lahko denimo uvrstimo uvodni prizor vožnje pod Alpami, ki deluje kot slovenska referenca na začetek *Izzarevanja* (The Shining, 1980, Stanley Kubrick). Tudi nekaj for deloma uspe, denimo suhi humor v enem od prizorov, kar pa je predvsem posledica Hadžihafizbegovićevih izkušenj. Med glavne zasluge filmu lahko prištejemo, da vendarle nekaj časa ohranja potencial in suspenz. Scenarij ni brez idej in zastavitev nenavadnega odnosa med Italijanom in Bosancem, živčima v Sloveniji, ki se zaradi bančnega kredita in malverzacije po naključju znajdeta v tihotapski mreži, soočena z marsičem, vsebuje zgodbeni potencial, ki pa ni izkoriščen.

Vendar to preprosto ni dovolj, da bi premagali nereflektiran pristop k temi, trdno zasidran v trajajoči lenobi, podprti s trepljanjem po ramenih, naphanosti s filmskimi in družbenimi klišeji ter lenobo pri oblikovanju filmskega

izraza. Končni vtis je večinoma jeza, ki izhaja iz številnih dejavnikov, predvsem pa iz kombinacije vtisov o nespoštljivi in samovšečni obravnavi migrantskega vprašanja. Prodati se želi preko nedomišljenega sentimenta, občutka, da se skozi leta nič ne spreminja niti ne prihaja do prevpraševanja očitno zgrešenih pristopov v formaciji kulturnega polja ter podcenjevanja filmske publike – kar bo tako ali tako šlo mimo, ker nikomur ni v interesu, da ne bi.

VEČNI

IGOR HARB

Superjunaki s svetoboljem in Malickovim pečatom

Filmski studio Marvel, zgrajen na stripovskih uspešnicah, je pred časom presenetil z napovedjo režiserjev za nove filme svoje t. i. 4. faze filmskega vesolja, sestavljene iz povezanih zgodb o superjunakih, ki načeloma delujejo kot samostojni filmi, a sestavljajo širšo celoto. Najbolj so izstopali trije: Cate Shortland s *Črno vdovo* (Black Widow, 2021), *Shang Chi in legenda desetih prstanov* Destina Daniela Crettona (Shang Chi and the Legend of the Ten Rings, 2021) in Chloé Zhao s filmom *Večni* (Eternals, 2021). Cate Shortland se je proslavila kot avtorica (tudi v Ljubljani) nagrajenih filmov *Popolni preobrat* (Summersault, 2004) in *Lore* (2012), Cretton pa z *Varno hišo* (Short Term 12, 2013), skratka z osebnimi, majhnimi, avtorskimi filmi, ki sicer obravnavajo velike teme, a skozi usode običajnih ljudi. Podobno velja za filme aktualne dobitnice oskarja za režijo in film Chloé Zhao, ki je bila največje presenečenje med novimi imeni. Režiserka je pustila pečat na ameriškem neodvisnem filmu z intimnima portretoma ameriških staroselcev, *Songs My Brothers Taught Me* (2015) in *Jezdec* (The Rider, 2017), nato pa je z *Deželo nomadov* (Nomadland, 2020) stopila na veliki oder, ko je posledice ameriške gospodarske krize predstavila skozi usodo neuklonljive junakinje. In čeprav

Foto: Arsmidia

